Valiokunnan lausunto MmVL 3/2026 vp– U 74/2025 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan kilpailukykyrahaston perustamisesta, mukaan lukien puolustusalan tutkimuksen ja innovoinnin erityisohjelma

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan kilpailukykyrahaston perustamisesta, mukaan lukien puolustusalan tutkimuksen ja innovoinnin erityisohjelma (U 74/2025 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- kehittämispäällikkö Jonna Lehtinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Virva Terho, maa- ja metsätalousministeriö
- tutkimusprofessori Jyrki Niemi, Luonnonvarakeskus
- johtaja Juha Ruippo, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- talouspolitiikan ja metsäekonomian asiantuntija Emil Lemström, Metsäteollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Biotalousinstituutti
- Metsäbiotalouden tiedepaneeli
- Bioenergia ry
- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotuksen tausta

Komissio antoi 16.7.2025 ehdotuksen Euroopan kilpailukykyrahaston perustamisesta mukaan lukien puolustusalan tutkimuksen ja innovoinnin erityisohjelma, asetusten (EU) 2021/522, (EU) 2021/694, (EU) 2021/697 ja (EU) 2021/783 kumoamisesta ja asetusten (EU) 2021/696, (EU)

2023/588 ja (EU) [EDIP] muuttamisesta (COM (2025) 555 final). Euroopan kilpailukykyrahasto on osa vuoden 2027 jälkeistä monivuotista rahoituskehystä koskevaa pakettia, ja sen tavoitteena on yhdistää nykyisen monivuotisen rahoituskehyksen 14 yksittäistä rahoitusohjelmaa tai -välinettä yhden kehyksen alle, jotta voidaan vahvistaa Euroopan kilpailukykyä kriittisissä teknologioissa ja strategisilla aloilla. Kilpailukykyrahasto edistäisi tutkimusyhteistyötä, yritysten laajentumista, innovointia, teollista käyttöönottoa, infrastruktuurihankkeita ja valmistusteollisuutta sekä vahvistaisi osaamista. Samalla se toimisi vipuvälineenä, jonka avulla muita budjettivälineitä voidaan hyödyntää yksityisten, institutionaalisten ja kansallisten investointien houkuttelemiseksi. Kilpailukykyrahastosta tuettaisiin hankkeita ja yrityksiä, mukaan lukien pk-yritykset, startup-yritykset ja suuremmat yritykset, sekä korkeakouluja ja tutkimus- ja asiantuntijaorganisaatioita.

Komission mukaan viimeisten 30 vuoden aikana EU:n ja muiden kehittyneiden talouksien väliset tuottavuuserot ovat kasvaneet, mikä on heikentänyt EU:n kilpailukykyä muihin suuriin talouksiin verrattuna. EU ei ole kyennyt pysyttelemään muiden tahdissa useilla osa-alueilla, mihin kilpailukykyrahastolla nyt pyrittäisiin koordinoidusti vastaamaan, kuten teknologian kehittämisessä, tutkimuksessa ja innovoinnissa, infrastruktuurin käyttöönotossa, markkinoiden dynaamisuudessa ja teollisessa kapasiteetissa. Keskeinen havaittu ongelma on myös unionin varojen pirstaloituminen useisiin päällekkäisiin ohjelmiin, joista monilla rahoitetaan samankaltaisia aloitteita mutta joiden vaatimukset vaihtelevat, mikä on hankaloittanut rahoituksen tehokasta yhdistämistä.

Euroopan kilpailukykyrahastoa koskevan ehdotuksen taustalla on komission tammikuussa 2025 antama tiedonanto EU:n kilpailukykykompassista (COM (2025) 30 final), jolla pyritään luomaan EU:n taloudelle uutta dynamiikkaa ja vauhdittamaan talouskasvua. Kilpailukykykompassi perustuu Mario Draghin Euroopan kilpailukyvyn tulevaisuudesta syksyllä 2024 laatimassa raportissa esitettyyn analyysiin. Kilpailukykykompassissa yksilöidään useita keskeisiä tekijöitä unionin kilpailukyvyn parantamiseksi: 1) innovaatiokuilun kurominen umpeen, 2) vähähiilistäminen ja 3) liiallisten riippuvuuksien vähentäminen ja turvallisuuden parantaminen. Lisäksi siinä tunnistetaan viisi horisontaalista kilpailukykyä mahdollistavaa tekijää: 1) yksinkertaistaminen, 2) esteiden poistaminen sisämarkkinoilla, 3) rahoitus, 4) osaaminen ja laadukkaat työpaikat ja 5) parempi koordinointi.

Euroopan kilpailukykyrahasto olisi komission mukaan keskeinen väline kilpailukykykompassin toteuttamiselle ja keskittyisi ensisijaisesti yksinkertaistamiseen, rahoitukseen ja koordinoinnin parantamiseen pyrkien vastaamaan muun muassa seuraaviin haasteisiin: 1) optimaalista heikompi tuki koko investointikaaren aikana perustutkimuksesta ja soveltavasta tutkimuksesta aina laajentamiseen, teolliseen käyttöönottoon ja valmistukseen saakka, 2) suuret investoinnit, joita vaaditaan unionin painopisteiden, mukaan lukien puhdas ja digitaalinen siirtymä, saavuttamiseen ja 3) monimutkainen ja koordinoimaton unionin rahoitusympäristö. Näihin haasteisiin vastaamisen odotetaan tuottavan myönteisiä, joskin välillisiä, vaikutuksia muihin kilpailukykykompassissa yksilöityihin ongelmiin, kuten innovaatiokuiluun, ja vähentävän samalla Euroopan riippuvuutta kriittisten teknologioiden ja resurssien ulkoisista lähteistä ja parantavan siten turvallisuutta ja häiriönsietokykyä.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2026 vp

Komission ehdottama kilpailukykyrahasto perustuisi neljään politiikkaikkunaan, jotka kuvastavat unionin kilpailukyvyn ja häiriönsietokyvyn kannalta ratkaisevan tärkeitä strategisia painopisteitä. Rahaston uudentyyppinen joustava rakenne mahdollistaisi poliittisten painopisteiden määrittämisen kullekin ikkunalle, jotta voitaisiin tehokkaasti tukea soveltavan tutkimuksen tulosten siirtämistä valmistus- ja käyttöönottovaiheisiin, myös siihen tarvittavaa infrastruktuuria ja erityisosaamista, hyödyntämällä hankkeiden tarpeisiin mukautettuja rahoitusvälineitä sekä vähentämällä investointiriskejä unionin talousarvion asianmukaisen vipuvaikutuksen/vaikutussuhteen avulla. Kilpailukykyrahaston toimissa hyödynnettäisiin InvestEU-ohjelmasta saatuja kokemuksia. Lisäksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmasta annettu erillinen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusehdotus (COM (2025) 543 final) [tutkimuksen ja innovoinnin Horisontti Eurooppa -puiteohjelma] liitetään tiiviisti kilpailukykyrahastoon. Horisontti Eurooppa -asetusehdotuksesta annetaan erillinen U-kirjelmä.

Ehdotuksen käsittely on aloitettu neuvoston MFF-alatyöryhmässä, joka keskittyy kilpailukykyrahastoon. Neuvoston puheenjohtajavaltio tavoittelee asetusehdotuksesta edistymisraporttia joulukuussa 2025.

Valtioneuvoston kanta

Suomen kantoja komission ehdotukseen EU:n seuraavaksi rahoituskehykseksi vuosille 2028–2034 on muodostettu selvityksessä E 73/2025 vp, jossa nyt kyseessä olevan ehdotuksen näkökulmasta olennaisia kirjauksia ovat seuraavat:

Komission ehdottama kokonaistaso on liian korkea. Hallitusohjelman mukaisesti Suomi katsoo, että EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttäen Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Suomi pitää tärkeänä, että tulevaa rahoituskehystä tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena.

Suomi pitää välttämättömänä EU-rahoituksen painopisteiden priorisointia ja korostaa Suomen tavoitteiden arviointia kokonaisvaltaisesti ja strategisesti. On välttämätöntä löytää taso, joka ei kasvattaisi maksutaakkaamme kohtuuttomasti, mutta mahdollistaisi keskeiset painotukset, kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamisen, ja turvaisi merkittävimpiä saantojamme, kuten maatalouden rahoituksen.

Komission esittämät rahoituskehysehdotuksen yleiset painopisteet ovat kannatettavia ja yhdensuuntaisia Suomen EU-avaintavoitteiden kanssa. Suomi korostaa rahoituksen kohdentamista nykyistä vahvemmin keskeisimpiin poliittisiin prioriteetteihin, kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamiseen.

Suomi korostaa, että muuttuvassa toimintaympäristössä rahoituskehyksen joustavuutta tulisi lisätä, jotta kehyskauden aikana kyettäisiin oikea-aikaisesti ja tehokkaasti vastaamaan mahdollisiin kriiseihin ja muihin ennakoimattomiin tarpeisiin, mukaan lukien mahdollisten uusien painopisteiden rahoittaminen.

Suomi kuitenkin korostaa, että em. toimet tulisi toteuttaa siten, että löydetään riittävä tasapaino yhtäältä joustavuuden ja toisaalta ennakoitavuuden ja kurinalaisen budjetoinnin periaatteen välillä.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2026 vp

Suomi tukee kehyksen rakenteen yksinkertaistamista ja rahoitusohjelmien määrän vähentämistä yhdistämällä politiikkasektoreita ja ohjelmia laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Suomi korostaa, että yksinkertaistamisen tulee ulottua myös toimeenpanoon hallinnollista taakkaa välttäen.

Suomi korostaa vakiintuneesti kansallisen osarahoituksen merkitystä EU-toimissa.

Suomi tukee komission ehdotusta kasvattaa kilpailukykyrahoitusta merkittävästi.

Horisontti Eurooppa -puiteohjelman ohella avoimen kilpailun ja hankkeiden korkean laadun tulisi olla lähtökohtana myös kilpailukykyrahaston rahoitukselle.

Suomi tukee komission ehdotuksen lähtökohtaa tukea kilpailukyvyn kannalta keskeisiä hankkeita tarvittaessa perustutkimuksesta aina markkinoille pääsyyn saakka. Suomi kiinnittää huomiota lukuisiin yksityiskohtiin, joita tulee selventää neuvottelujen kuluessa.

Suomi pitää oikeana lähtökohtana komission ehdotusta kilpailukykyä tukevien ohjelmien yhdistämiseksi yhdeksi laajaksi kokonaisuudeksi. Suomi pitää myös tarkoituksenmukaisena, että kilpailukyvyn vahvistamiseksi voitaisiin tarjota monimuotoista tukea, kuten avustuksia ja lainoja sekä niin kutsuttua sekamuotoista rahoitusta hankkeiden eri vaiheissa.

Suomi korostaa erityisesti rahoitustakausten merkitystä riittävän yksityisen rahoituksen vipuvaikutuksen aikaansaamiseksi.

Suomi tukee komission tavoitetta yksinkertaistaa menettelyjä etenkin pk-yritysten rahoituksen saatavuuden näkökulmasta.

Suomi katsoo, että puolustus- ja kaksikäyttötarkoituksiin kohdennettavan rahoituksen merkitystä tulisi painottaa laajasti kilpailukykyrahoituksessa.

Suomi pitää tarkoituksenmukaisena puolustustutkimuksen ja -kehittämisen sisällyttämistä osaksi tulevaa kilpailukykyrahoituksen kokonaisuutta. Suomi tukee komission ehdotusta avaruuden ja puolustusasioiden kokoamisesta yhdeksi kokonaisuudeksi.

Suomi tukee komission ehdotusta kasvattaa huomattavasti puolustusta tukevan rahoituksen määrää tulevassa rahoituskehyksessä.

Suomi on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Euroopan kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi.

Suomi tukee puolustusrahoitusratkaisuja, joilla tosiasiallisesti vahvistettaisiin Euroopan puolustusta. Suomen tavoitteena on, että tukea suunnataan nimenomaisesti itäisen etulinjan maille.

Suomi pitää muun muassa tekoälyratkaisuja, suurteho- ja kvanttilaskentaa, siruteknologiaa sekä 6G-teknologiaa keskeisinä murrosteknologioina, joita tulisi tukea tulevassa rahoituksessa. Tähän kytkeytyen EU-rahoituksen kohdentamisessa tulisi huomioida myös EU:n digitaalisen infrastruktuurin kehittämiseen ja kyberturvallisuuteen liittyviä tarpeita.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2026 vp

Liittyen kilpailukykyrahoitukseen Suomi tunnistaa kansallisten, maansisäisten verkkojen kehittämisen merkityksen Euroopan kilpailukyvylle, mutta korostaa rahoituksen markkinaehtoisuutta. EU:n rahoituksella tulisi myös vahvistaa ja edelleen kehittää EU:n globaalia johtajuutta kierto- ja biotaloudessa sekä biopohjaisissa ratkaisuissa.

Suomi korostaa ruokaan, luonnonvaroihin, ilmastoon ja ympäristöasioihin liittyvän tutkimuksen merkitystä osana kilpailukyvyn ja kestävän bio- ja kiertotalouden edistämistä EU:ssa. Jatkossa maaseudun kehittämistä edistäviin toimiin tulisi hyödyntää laaja-alaisesti rahoitusta, esimerkiksi hyödyntämällä myös kilpailukykyrahastoa ja Horisontti Eurooppa -ohjelmaa.

Ennallistamistoimiin liittyen Suomi korostaa mahdollisuutta hyödyntää laaja-alaisesti eri välineitä ennallistamistoimien rahoitukseen.

Suomi katsoo, että rahoituskehyksellä tulisi jatkossakin tukea EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamista komission esityksen mukaisesti.

Suomi pitää perusteltuna rahoituksen lisäämistä puhtaaseen siirtymään EU:n kilpailukyvyn ja omavaraisuuden vahvistamiseksi.

Varautumisen osalta Suomi katsoo, että EU-rahoitusta tulisi olla mahdollista kohdentaa jäsenvaltioiden varautumistoimiin nykyistä laajemmin huomioiden kuitenkin jäsenvaltioiden ensisijainen toimivalta asiassa.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Euroopan kilpailukykyrahastoa koskeva asetusehdotus on osa vuoden 2027 jälkeistä monivuotista rahoituskehystä koskevaa kokonaisuutta. Asetusehdotus liittyy rahoituskehysten toisen otsakkeen toteutukseen. Valiokunta on käsitellyt tulevan rahoituskehyskauden 2028—2034 pääkohtia aikaisemmassa lausunnossaan (MmVL 32/2025 vp — E 73/2025 vp — U 48/2025 vp). Rahoituskehyksen ensimmäistä otsaketta ja sen toimeenpanoa palvelevia kumppanuusrahastoasetusta ja tuloksellisuusasetusta valiokunta tarkasteli lausunnossaan (MmVL 33/2025 vp — U 53/2025 vp) sekä erityisesti maataloutta koskevia sektorikohtaisia asetuksia antamissaan lausunnoissa (MmVL 34/2025 vp — U 55/2025 vp) ja (MmVL 35/2025 vp — U 56/2025 vp) Lisäksi sektorikohtaisista asetuksista valiokunta käsitteli tarkemmin aluekehitys- ja koheesiorahoitusta lausunnossaan (MmVL 2/2025 vp — U 70/2025 vp).

Kilpailukykyrahaston tavoitteena on vahvistaa Euroopan kilpailukykyä kriittisissä teknologioissa ja strategisilla aloilla. Rahasto yhdistää nykyiset 14 erilaista rahoitusohjelmaa tai -välinettä yhden kehyksen alle. Kilpailukykyrahaston avulla tuetaan tutkimusyhteistyötä, yritysten laajentumista, innovointia, teollista käyttöönottoa, infrastruktuurihankkeita ja valmistusteollisuutta sekä vahvistetaan osaamista. Samalla rahoitus toimii vipuvälineenä muille yksityisille tai julkisille investoinneille. Erityisesti kilpailukykyrahaston monipuolisella keinovalikoimalla pyritään poistamaan niin sanottu innovaatiokuilu, joten EU-rahoitusta saavien innovaatioiden käytäntöön

saattamista tuetaan perustutkimuksesta markkinoille saattamiseen saakka. Valiokunta pitää näitä tavoitteita kannatettavina.

Kilpailukykyrahastolle esitetään 362,3 miljardin euron rahoitusta, johon sisältyy Horisontti Eurooppa -puiteohjelman rahoitus. Puiteohjelman on kuitenkin tarkoitus toimia itsenäisenä kokonaisuutena. Kilpailukykyrahaston painopisteet jakautuvat neljään politiikkaikkunaan, joita ovat (1) puhdas siirtymä ja teollisuuden hiilestä irtaantuminen, (2) terveys, bioteknologia, maatalous ja biotalous, (3) digitaalinen johtoasema sekä (4) resilienssi, turvallisuus, puolustusteollisuus ja avaruus. Ensimmäisen politiikkaikkunan toimiin kohdennetaan 58,7 miljardia euroa, joka sisältää Innovaatiorahaston osuuden, noin 35 miljardia euroa. Toiseen politiikkaikkunaan, joka sisältää terveyden, biotalouden, maatalouden ja bioteknologian rahoituksen, kohdennetaan rahoituksesta 20 miljardia euroa.

Kilpailukykyrahaston toimiin sulautuvien eri ohjelmien rahoituksen osalta Suomi on lähtökohtaisesti ollut nettosaaja. Suomi on onnistunut palauttamaan eri ohjelmista, toimista ja instrumenteista riippuen vähintään 2—3 prosenttia rahoituksesta. Tulevalla rahoituskaudella Suomen saantoon vaikuttavat olennaisesti rahoituksen kohdentamisessa käytettävät kriteerit. Lisäksi suomalaisten toimijoiden kiinnostus ja aktiivisuus rahaston tarjoamia mahdollisuuksia kohtaan vaikuttavat saantoon olennaisesti. Tähän puolestaan vaikuttavat olennaisesti myös rahoituksen kohdentamisessa käytettävät kriteerit, rahoituksen saajaan kohdistuvat vaatimukset ja rahoitukseen sovellettavat hallinnolliset menettelyt.

Kilpailukykyrahaston varojen käytössä on tarkoitus hyödyntää erilaisia rahoitusvälineitä, kuten avustuksia, hankintoja, lainoja, takauksia, pääomasijoituksia ja sekarahoitusta. Valiokunta pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa selvitetään kilpailukykyrahaston toimien suhdetta kumppanuusrahaston ja Horisontti EU -puiteohjelman rahoitukseen sekä huolehditaan siitä, että nämä instrumentit täydentävät toisiaan. Samalla on syytä selkiyttää kilpailukykyrahaston rahoituksen suhdetta kilpailusääntöihin. InvestEU-välineen alaisuuteen on tarkoitus keskittää EU:n takausmekanismit, kuten lainat, riskipääoma ja takaukset. Välineen toimeenpanosta vastaavat pääosin komission toteutuskumppanit, kuten Euroopan investointipankki (EIP) -ryhmä. Muita keskeisiä toteutuskumppaneita ovat etenkin kansainväliset rahoituslaitokset sekä kansalliset kehityspankit. Valiokunta pitää tärkeänä selvittää jatkovalmistelussa myös InvestEU-välineen alaisen rahoituksen hyödynnettävyyttä maa- ja metsätalouden innovaatioiden rahoituksessa.

Puhtaan siirtymän rahoitusmahdollisuudet

Ensimmäisen politiikkaikkunan toimin on tarkoitus tukea laajasti puhdasta siirtymää. Tämä tarkoittaa muun muassa ympäristön ja luonnon tilan parantamiseen tähtääviä hankkeita, energiatehokkuutta, kiertotaloutta sekä päästöjen vähentämisessä tarvittavia ratkaisuja. Rahastoon on tarkoitus sisällyttää osa nykyisen LIFE-ohjelman rahoituksen kohteena olevista, ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen sekä ilmastokestävyyteen liittyvistä ratkaisuista. Valtioneuvoston kirjelmän mukaan tukitoimet keskittyvät innovatiivisten ratkaisujen kehittämiseen, testaamiseen ja käyttöönottoon sekä ilmasto- ja ympäristötiedon lisäämiseen. Erityisesti kilpailukykyrahaston toimin on tarkoitus edistää energiatehokkuutta, uusiutuvien energialähteiden integrointia, energian varastointia ja digitalisaatiota, samoin kuin teollisuuden

sähköistämistä ja hiilidioksidin talteenottoa. Pk-yritysten siirtymää puhtaaseen talouteen on tarkoitus tukea eri sektoreilla, kuten matkailu- ja rakennusalalla. Lisäksi kehitetään osaamista ja valmiuksia puhtaan siirtymän toteuttamiseksi kaupungeissa, maaseudulla ja eri yhteisöissä.

Valtioneuvoston tavoin valiokunta katsoo, että puhtaan siirtymän edistäminen avaa kestäviä tuotteita ja ratkaisuja tarjoaville yrityksille merkittäviä kasvumahdollisuuksia, vahvistaa niiden kilpailukykyä sekä vähentää tuontiriippuvuutta. Erityisesti energiatehokkuus- ja energiaomavaraisuus, uusiutuvat energialähteet sekä ravinteiden kierrätys ovat valiokunnan toimialan keskeisiä teemoja. Maa- ja metsätalous ovat energiaintensiivisiä toimialoja. Energian hinnan vaihtelut heijastuvat suoraan tuotantokustannuksiin ja kannattavuuteen sekä mahdollisuuksiin investoida vähähiilisiin ja energiatehokkaisiin ratkaisuihin tuotantotoiminnassa. Valiokunta pitää tärkeänä kohdentaa rahoitusta myös näiden alojen energiatehokkuutta edistäville investoinneille, kuten uusiutuvan energian tuotantoon, energian varastointiin ja tuotantoprosessien tehostamiseen. Lisäksi rahaston toimia valmisteltaessa on hyvä huolehtia siitä, että rahoituksen kriteerit mahdollistavat tutkimus- ja kehityshankkeiden tulosten käytäntöön siirtämisen pk-yritysten tasolle saakka siten, etteivät rahoituksen kriteerit muodostu esteeksi yritysten investointien kannattavuudelle.

Biotalouden, maatalouden ja maaseudun rahoitusmahdollisuudet

Toisen politiikkaikkunan toimilla tuetaan biopohjaisten tuotteiden ja hiilinegatiivisten ratkaisujen innovointia, tuotantoa ja käyttöönottoa sekä vahvistetaan arvoketjuja ja osaavaa työvoimaa. Lisäksi maatalouden, kalastuksen ja metsätalouden sekä maaseutu- ja rannikkoalueiden kilpailukykyä ja kestävyyttä parannetaan ruokaturvan varmistamiseksi. Valtioneuvoston yleiskannan mukaan Suomi korostaa ruokaan, luonnonvaroihin, ilmastoon ja ympäristöasioihin liittyvän tutkimuksen merkitystä osana kilpailukyvyn ja kestävän bio- ja kiertotalouden edistämistä EU:ssa. Valiokunta on katsonut valtioneuvoston tavoin, että jatkossa maaseudun kehittämistä edistäviin toimiin tulee hyödyntää laaja-alaisesti rahoitusta, esimerkiksi hyödyntämällä myös kilpailukykyrahastoa ja Horisontti Eurooppa -ohjelmaa (MmVL 32/2025 vp).

Valtioneuvoston tarkennetun kannan mukaan EU:n rahoituksella tulee vahvistaa ja edelleen kehittää EU:n globaalia johtajuutta kierto- ja biotaloudessa sekä biopohjaisissa ratkaisuissa. Valtioneuvosto korostaa erityisesti korkean jalostusasteen kierto- ja biotalouden ratkaisuja sekä ratkaisuja, jotka vähentävät riippuvuutta tuotavista fossiilisista polttoaineista sekä tehostavat luonnonvarojen käyttöä. Valtioneuvosto pitää kannatettavana, että kilpailukykyrahastossa tunnistetaan ruokaturvan varmistaminen, ja rahoituksen kautta voidaan osaltaan vahvistaa maatalous-, kalastus- ja metsäalan sekä maaseutu- ja rannikkoalueiden kilpailukykyä ja kestävyyttä. Valtioneuvosto korostaa metsäpohjaisen biotalouden ja ruokasektorin innovaatioiden ja tuotteistamisen mahdollisuuksia. Valiokunnalla ei ole huomautettavaa näihin lähtökohtiin. Se haluaa kuitenkin nostaa esiin eräitä lausuntopalautteessa esiin tuotuja näkökohtia.

Biotalouden edistäminen kytkeytyy kilpailukyvyn ja kestävyystavoitteiden ohella kriisinkestävyyden ja strategisen autonomian tavoitteisiin. Valiokunnan saamissa lausunnoissa on nostettu keskeiseksi teemaksi eurooppalaisen valkuaistuotannon rakentaminen.

Biokiertotalouden edistäminen ja sen osatavoitteena suljetun ravinnekierron toteuttaminen palvelee muun ohella lannoiteomavaraisuutta ja siten strategisen autonomian tavoitteita. Tulevien rahoituksen jakokriteerien valmistelussa on hyvä nostaa esiin myös monialaiset, useita EU:n strategisia tavoitteita palvelevat teemat, joiden toteutusta voidaan kilpailukykyrahaston toimin mahdollisesti edistää yksittäisiä, kumppanuusrahastosta rahoitettavia yritystukia laajemmin.

Kilpailukykyrahastosta on tarkoitus tukea hankkeita ja yrityksiä, mukaan lukien pk-yritykset, sekä korkeakouluja ja muita tutkimus- ja asiantuntijaorganisaatioita. Rahoituksen jakokriteereiden valmistelussa on tärkeää huomioida myös jäsenvaltioiden erilaiset olosuhteet. Suomen maatalous perustuu pääosin perheviljelmiin. Tutkimusorganisaatioiden ohella valiokunta pitää tärkeänä tuen kohdentamista koko biotalouden arvoketjulle. Rahoitusta tulee ohjata myös arvoketjun alkupäähän eli maa- ja metsätalouden yrityksille. Tätä tarkoitusta varten on tärkeää vaikuttaa siihen, että rahoituksen kriteerit palvelevat myös maatalouden alkutuotantoa ja maataloustuotteiden ensiasteen jalostusta, metsätaloutta sekä maaseudun pk-yrityksiä. Rahoitettavien hankkeiden omarahoitusosuus ei saa olla liian korkea, eikä hakuprosessi saa olla liian vaativa yritysten resursseihin nähden.

Komission toimivaltaa koskevat huomiot

Kilpailukykyrahastoa koskevan asetusehdotuksen oikeusperustana luetellaan useita EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) oikeusperustoja mukaan lukien 43 artiklan 2 kohta, joka koskee yhteistä maatalouspolitiikkaa. Komission ehdotus sisältää myös mahdollisuuden myöntää suoraan tukea maatalousalalla toimiville yrityksille. Valiokunnan saamissa lausunnoissa tämä on herättänyt kysymyksiä kilpailukykyrahaston suhteesta yhteisen maatalouspolitiikan rahoitukseen ja sitä koskevaan toimivallan jakoon. Erona rahoituskehyksen ensimmäisen otsakkeen alaiseen kumppanuusrahastoon, kilpailukykyrahaston rahoituksen myöntää suoraan komissio ilman jäsenvaltioiden ohjelmatyötä ja toimeenpanokoneistoa. Kilpailukykyrahaston rahoituksen kohdentamisessa jäsenvaltioiden rooli voi toteutua lähinnä neuvoa-antavana. Tällöin maatalouspolitiikan kokonaisuus voi hajautua kahteen erilliseen rahoituskanavaan. Jos maatalouden investointeja siirretään merkittävästi kilpailukykyrahaston piiriin, seurauksena voi olla painopisteen siirtyminen tulotuista investointien ja tuotantokapasiteetin vahvistamiseen.

Komissio ehdottaa, että rahoituksen kohteet, tukiprosentit ja arviointikriteerit määritellään työohjelmissa, joissa jäsenvaltioilla on pääosin neuvoa-antava rooli. Valtioneuvoston kirjelmässä kiinnitetään huomiota siihen, että komission ehdotus säädösvallan ja täytäntöönpanovallan siirrosta on verrattain laaja eikä esimerkiksi työohjelmien osalta tarkkarajainen. Suuntaa-antavan budjetoinnin ja hankkeiden valintaan liittyvien epävarmuustekijöiden valossa komissio saa ehdotuksen toteutuessa käytännössä erittäin laajan harkintavallan rahoituksen jakamisessa. Valtioneuvoston mukaan jatkovalmisteluissa tulee kiinnittää huomioita komissiolle ehdotetun säädösvallan ja täytäntöönpanovallan siirron tarkoituksenmukaisuuteen, laajuuteen ja oikeasuhtaisuuteen. Valiokunta pitää tätä perusteltuna.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2026 vp

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 25.2.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ritva Elomaa ps
varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Peter Östman kd
varajäsen Oskari Valtola kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Susanna Paakkola